

Przedsiębiorczość w procesie rozwoju obszarów wiejskich

Nadesłany: 03.07.15 | Zaakceptowany do druku: 19.08.15

Sławomir Jarka*

Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw na obszarach wiejskich stanowi ważny element każdej gospodarki, dlatego w opracowaniu skupiono się na tych podmiotach. W artykule scharakteryzowano odmienne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich, szczególnie tych oddalonych od dużych aglomeracji miejskich. Opisano czynniki rozwoju przedsiębiorczości. Na podstawie wyników badań przeprowadzonych w małych przedsiębiorstwach z terenu województwa wielkopolskiego przedstawiono determinanty rozwoju małych przedsiębiorstw, określono także siłę konkurencyjną przedsiębiorstw.

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, małe przedsiębiorstwa, konkurencyjność.

Entrepreneurship in the Rural Development Process

Submitted: 03.07.15 | Accepted: 19.08.15

Development of small and medium enterprises in rural areas is an important factor of economic growth, which provides a rationale to place these entities at the heart of this paper. In this paper, varied conditions of rural entrepreneurship were described, with a focus on rural areas located far from agglomerations. The determinants of development of entrepreneurship were analysed. The factors affecting development of small enterprises were presented based on empirical data collected from small companies from Wielkopolskie Voivodeship.

Keywords: entrepreneurship, small businesses, competitiveness.

JEL: L26, D22

* **Sławomir Jarka** – dr, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Wydział Nauk Ekonomicznych.

Adres do korespondencji: SGGW, Wydział Nauk Ekonomicznych, ul Nowoursynowska 166/7, 02-787 Warszawa; e-mail: slawomir_jarka@sggw.pl.

1. Wprowadzenie

Specyfika obszarów wiejskich, ich naturalny charakter determinuje rozwój małych i średnich przedsiębiorstw poza rolnictwem. Prowadzenie nierolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich napotyka różnego rodzaju ograniczenia, często o charakterze naturalnym, które utrudniają prowadzenie i rozwój funkcji pozarolniczych, w tym przedsiębiorczości. Obszary wiejskie na ogół charakteryzują się mniejszą gęstością zaludnienia, co utrudnia dotarcie do docelowej grupy odbiorców. Z badań wynika, że w Polsce na obszarach wiejskich występuje niski poziom aktywności zawodowej oraz utrudniony przepływ wzorców przedsiębiorczości (Fedyszak-Radziejowska, 2011; Czudec, 2009). Problemem jest też niskie nasycenie infrastrukturą rynkową i transportową, co wpływa na wyższy poziom kosztów transakcyjnych przedsiębiorców na obszarach wiejskich. Rozwiązaniem tych problemów może być skrócenie kanałów dystrybucji oraz rozbudowa infrastruktury na wsi, co wymaga wsparcia ze strony samorządów oraz introdukcji programów gospodarczych o znaczeniu sektorowym.

Rozwojowi przedsiębiorczości na obszarach wiejskich towarzyszy zjawisko dezagrarnizacji (Frenkel, 2013; Zaremba, 2008; Wojewodziec, 2014). Proces ten nie jest zjawiskiem nowym. Według Halamskiej (2011) obserwuje się go w Europie od początku XX wieku, kiedy to społeczeństwa zaczęły tracić charakter rolniczy. Istnieje więc potrzeba kształtowania polityki wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich w celu kreowania nowych miejsc pracy dla osób odchodzących z rolnictwa, ale ciągle mieszkańców wsi. Zapewni to zrównoważony rozwój tego typu obszarów w naszym kraju, obroni przed ich wyludnieniem.

Uwzględniając specyfikę rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich, głównym celem badań było określenie determinant rozwoju mikroprzedsiębiorstw i ich siły konkurencyjnej. Badania przeprowadzono wśród przedsiębiorców w Gminie Łobżenica, położonej w województwie wielkopolskim. Odmienne warunki rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, szczególnie tych oddalonych od dużych miast (tak jak w przypadku Gminy Łobżenica), powodują, że proces ten napotyka wiele barier, które odbiegają swoim charakterem od występujących na obszarach miejskich. Ich poznanie i zniwelowanie przyczynia się do rozwoju takich gmin jak określona w badaniach.

2. Rozwój wielofunkcyjny obszarów wiejskich

Rozwój wielofunkcyjny obszarów wiejskich stanowi ważną alternatywę dla tradycyjnych działalności związanych z produkcją rolniczą i wpływa na dywersyfikację wiejskiej gospodarki. W tym zakresie tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem, a więc rozwój przedsiębiorczości stanowi największy wkład w procesie ich zróżnicowania. Na rozwój przedsiębiorczości

wpływają także postawy przedsiębiorców, ich skłonność do podejmowania ryzyka i determinacja w realizacji wstępnej koncepcji planowanego biznesu (Glinka i Gudkova, 2008; Wyrzykowska, 2012). Rozwój wielofunkcyjny prowadzi także do ożywienia gospodarczego obszarów wiejskich, na co wskazują w swoich badaniach Kłodziński (2014), Łuczka-Bakuła (2007) czy Woods (2013). Przedsiębiorczość i możliwość zatrudnienia poza produkcją rolniczą na obszarach wiejskich istotnie wpływa na poprawę rozdrobnionej struktury agrarnej, co wynika z opracowań Frenkla (2013) oraz Nurzyńskiej (2011). Według Kłodzińskiego (2014) jest on w interesie ludności nierolniczej poszukującej pracy, jak i członków rodzin rolniczych niemogących osiągnąć z pracy w rolnictwie wystarczającego dochodu i pełnego zatrudnienia. Wiele ostatnich badań pokazuje, że ważnym zadaniem wielofunkcyjnego rozwoju jest też utrzymanie potencjału ludzkiego na wsi i zahamowanie tendencji wyludniania się obszarów wiejskich (Wilkin, 2005). W literaturze występuje wiele teorii identyfikujących czynniki wpływające na poziom rozwoju wielofunkcyjnego obszarów wiejskich. J. Wiśniewska sugeruje, że jest on związany przede wszystkim z przedsiębiorczością w obszarze rolnictwa i polega między innymi na modernizacji przetwórstwa spożywczego i jego bazy surowcowej (Wiśniewska, 2014). Inni naukowcy podkreślają z kolei, że rozwój wielofunkcyjny powinien przebiegać poprzez znaczne wzmocnienie roli gospodarczej małych miasteczek i większych osiedli, które powinny stać się centrami oddziałującymi na otaczające je tereny wiejskie (Heffner, 2009).

Z badań Wiśniewskiej wynika, że rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich jest związany z rozwojem rolnictwa, coraz bardziej wyspecjalizowanego. Wysokotowarowa produkcja rolnicza wpływa na określony podział pracy w rolnictwie, tworzy popyt na nierolnicze produkty oraz wyznacza poziom kulturowy w obszarze biznesu i życia społeczności wiejskich (Wiśniewska, 2014). Jest naturalnym etapem rozwoju gospodarczego rolnictwa i oznacza odejście od tendencji o charakterze autarkicznym. Skutkiem takiego rozwoju jest wysoki poziom specjalizacji przedsiębiorstw rolnych o dużej towarowości, zdolnych do konkurowania nie tylko poprzez niski poziom cen na rynkach krajowych i zagranicznych.

W ostatnich latach, po wstąpieniu Polski do struktur Unii Europejskiej, zwiększył się odsetek przedsiębiorstw rolnych o charakterze towarowym. Z badań autora wynika, że większość tych przedsiębiorstw w Wielkopolsce korzysta z różnych form outsourcingu (Jarka, 2013). Przy czym wykorzystanie outsourcingu w przedsiębiorstwach wyspecjalizowanych w określonym kierunku produkcji było wyższe niż w jednostkach wielokierunkowych. W związku z tym można przyjąć, że wysokotowarowej produkcji rolniczej towarzyszy wzrost przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Powstają przedsiębiorstwa świadczące między innymi usługi outsourcingowe w zakresie rachunkowości, nowoczesnych technologii, komunikacji z klientami, logistyczne.

Szczególną formę prowadzenia działalności usługowej na obszarach wiejskich stanowią wyspecjalizowane przedsiębiorstwa świadczące usługi produkcyjne w produkcji roślinnej i zwierzęcej za pomocą sprzętu o wysokiej wydajności jednostkowej. Taki rozwój przedsiębiorczości jest powiązany z rozwojem technologicznym w rolnictwie, dostępnością wysokowydajnych maszyn i urządzeń. Efektywna eksploatacja nowoczesnych rozwiązań technologicznych, wykorzystanie efektu skali działalności sprawia, że środki te mogą być racjonalnie użyte jedynie w jednostkach prowadzących działalność na dużą skalę. Z ekonomicznego punktu widzenia ich wykorzystanie nawet w części wysokotowarowych przedsiębiorstw rolnych byłoby niezasadne. Przykładem może tu być specjalistyczny zbiór roślin okopowych za pomocą kombajnu o dużej wydajności czy świadczenie usługi suszenia ziarna za pomocą wydajnych suszarni mobilnych.

3. Warunki prowadzenia działalności gospodarczej z perspektywy Banku Światowego

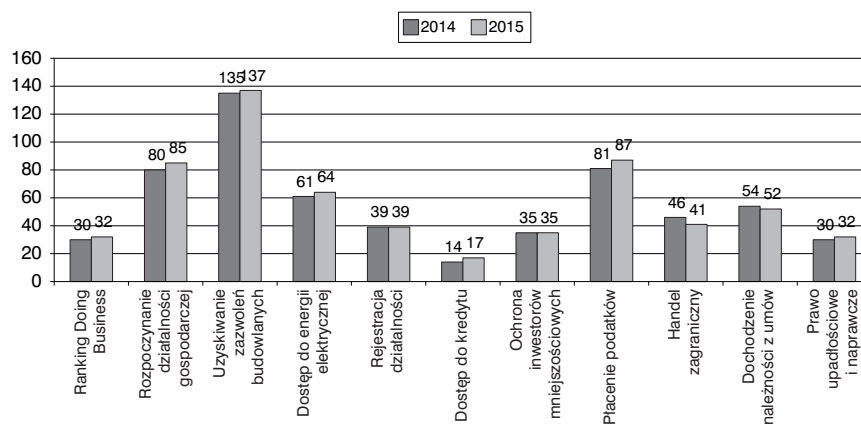
Interesujące podejście do oceny warunków zakładania działalności gospodarczej można znaleźć w corocznie przygotowywanym raporcie Banku Światowego „Doing Business”. Raport przygotowywany jest na podstawie dziesięciu następujących wskaźników (The World Bank, 2015):

- zakładanie firmy – zakres procedur, czas realizacji procesu,
- uzyskiwanie pozwoleń na budowę – czas realizacji i koszty,
- dostęp do energii elektrycznej – czas i koszt,
- rejestrowanie własności – procedury, czas i koszt,
- dostęp do kredytu – wymagania instytucjonalne,
- ochrona inwestorów mniejszościowych – zakres,
- płacenie podatków – podejście holistyczne do systemu podatkowego MŚP,
- handel zagraniczny – uwarunkowania dla eksporterów i importerów,
- dochodzenie należności z umów – procedury, czas i koszt,
- prawo upadłościowe i naprawcze.

Metodologia raportu Banku Światowego zakłada uśrednienie wskaźników, a następnie budowę kompleksowego wskaźnika łatwości prowadzenia działalności gospodarczej, według którego Polska w 2014 r. zajęła 32. miejsce na 183 kraje. W zestawieniu Polska znalazła się wśród 21 państw, które dokonały postępów w minimum trzech analizowanych obszarach. Do najważniejszych zmian w Polsce w ostatnim czasie zaliczono:

- obniżkę kosztów podłączania do sieci elektroenergetycznej,
- uznawalność elektronicznych wypisów z ksiąg wieczystych,
- zwiększenie przepustowości portu w Gdańsku.

Przedstawione dane sugerują, że sytuacja w Polsce w zakresie uruchomienia i prowadzenia działalności gospodarczej uległa poprawie, jednak nie we wszystkich ocenianych obszarach (rysunek 1).

Rys. 1. Polska w 2014 i 2015 r. w rankingu „Doing Business” Banku Światowego i w rankingach częściowych w poszczególnych kategoriach. Źródło: opracowanie na podstawie M. Masior (2014). Komentarz do wyników rankingu Doing Business 2015 dla Polski. Analiza FOR. Warszawa: FOR s. 5–6.

Pozycja Polski w 2015 r. uległa pogorszeniu, Polska znalazła się na 32. miejscu, spadając z 30. w 2014 r. Jednocześnie miara bliskości wskazuje na minimalną poprawę – z 73,36% do 73,56%. Wskaźnik ten określa łatwość prowadzenia działalności gospodarczej w odniesieniu do hipotetycznego kraju, który osiągałby najwyższe wyniki we wszystkich badanych obszarach. Pełny obraz sytuacji można uzyskać dopiero na poziomie rankingów i wskaźników poszczególnych obszarów regulacji. Najniższą ocenę wystawiono regulacji procesu związanego z uzyskaniem pozwolenia na budowę (137. miejsce) w 2015 r., a najwyższą w zakresie dostępności do kredytu (pozycja 17.). Świadczy to o dobrej dostępności MŚP do różnych produktów bankowych. Jednak na podstawie badań autora można stwierdzić, że gorsze warunki pod tym względem mają przedsiębiorstwa prowadzące działalność na obszarach wiejskich.

4. Metody badawcze i charakterystyka badanej zbiorowości

Materiał badawczy uzyskano w 2014 r. za pomocą ankiet skierowanych do mikroprzedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terenie Gminy Łobżenica, w północno-wschodniej Wielkopolsce. Zgodnie z Ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2004 r. Nr 173, poz. 1807, art. 104) za mikroprzedsiębiorcę uważa się przedsiębiorcę, który w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych zatrudniał średniorocznie mniej niż 10 pracowników oraz osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług nieprzekraczający równowartości w złotych 2 milionów euro, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 2 milionów euro.

W systemie Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej na terenie gminy zarejestrowano 496 działalności gospodarczych, z których aktywnie prowadzi działalność 328, co stanowi 66%. W polu obserwacji znalazły się przedsiębiorstwa prowadzące działalność na obszarach wiejskich, które łącznie wśród aktywnie działających stanowiły 43%, tj. 141 przedsiębiorstw. Jednostki te są zaliczane do grupy mikroprzedsiębiorstw. Badania przeprowadzono wśród losowo dobranych podmiotów, przy czym uwzględniono ich udział w strukturze rodzajowej przedsiębiorstw gminy Łobżenica. W tabeli 1 przedstawiono liczbę przedsiębiorstw według zakresu prowadzonej działalności oraz wielkość próby badawczej. W docelowej próbie badawczej znalazły się 32 przedsiębiorstwa, co stanowi około 22% jednostek prowadzących działalność na obszarach wiejskich.

Rodzaj prowadzonej działalności gospodarczej	Liczba przedsiębiorstw	Liczba przedsiębiorstw w próbie badawczej
Produkcja	8	2
Usługi (szeroki zakres)	51	10
Handel	38	8
Budownictwo	24	5
Rolnictwo	11	5
Turystyka	5	1
Leśnictwo	4	1
Razem	141	32

Tab. 1. Liczba przedsiębiorstw na obszarach wiejskich gminy Łobżenica według rodzaju działalności w 2014 r. Źródło: opracowanie własne.

Przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją stanowiły w próbie badawczej około 6% i zajmowały się między innymi produkcją opakowań drewnianych, wyrobów tartacznych oraz z korka i słomy (duża podaż surowców na rynku lokalnym), produkcją różnych rodzajów mebli, produkcją wyrobów mięsnych, produkcją wyrobów tytoniowych, produkcją surówki i żelazostopów. Pozostałe podmioty gospodarcze miały charakter usługowy, wśród nich najwięcej było firm handlowych i budowlanych (tabela 1). Na uwagę zasługuje działalność przedsiębiorstw usługowych w obszarze rolnictwa i leśnictwa, które w badanej populacji stanowiły ponad 10%. Przedsiębiorstwa te rozpoczęły w większości swoją działalność w ostatniej dekadzie, a więc po wstąpieniu naszego kraju do struktur unijnych. Można przyjąć, że w dużej części są to firmy, które wykorzystywały nadarzające się okazje rynkowe. Działają w obszarze specjalistycznych usług wsparcia produkcji roślinnej i zwierzęcej (są to usługi mechanizacyjne za pomocą wysokowydajnego sprzętu), napraw i konserwacji maszyn i urządzeń (m.in. konserwacja urządzeń chłodniczych).

Ankiety wysłano łącznie do 32 przedsiębiorstw, a odpowiedzi uzyskano od 28, w tym od wszystkich prowadzących działalność usługową dla rolnictwa.

Większość badanych przedsiębiorstw prowadzi działalność w sektorach rozproszonych, nie mają wysokiego udziału rynkowego. Przedsiębiorcy ci deklarowali, że zasięg ich działalności jest przede wszystkim lokalny. Z jednej strony są to podmioty, które pokonały relatywnie niskie bariery wejścia do sektora, ale z drugiej strony nie są w stanie efektywnie wykorzystać efektu ekonomii skali lub krzywej doświadczenia.

Podczas przetwarzania danych empirycznych posłużono się metodą analizy opisowej, porównawczej i graficznej.

W tabeli 2 przedstawiono charakterystykę próby badanych przedsiębiorstw mających swoją siedzibę i prowadzących działalność na obszarach wiejskich gminy Łobżenica.

Wyszczególnienie	Liczba przedsiębiorstw	Udział procentowy
Liczba zatrudnionych		
1–9	28	100,00
ponad 9	–	–
Płeć		
kobieta	9	32,14
mężczyzna	19	67,86
Wykształcenie		
podstawowe	6	21,43
zawodowe	14	50,00
średnie	8	28,57
wyższe	–	–
Właściciel lub współmałżonek prowadzi gospodarstwo rolne	18	64,00

Tab. 2. Charakterystyka próby badawczej przedsiębiorców z gminy Łobżenica. Źródło: opracowanie własne.

Z danych przedstawionych w tabeli 2 wynika, że badane jednostki zaliczane są do mikroprzedsiębiorstw, w których zatrudnienie wynosi do 9 pracowników. Wielkość struktur organizacyjnych jest zgodna z zakresem geograficznym prowadzenia działalności, który ma charakter lokalny, co w praktyce oznacza operowanie na rynku gminnym. Przedsiębiorstwa te są w większości prowadzone przez mężczyzn (prawie 70%), a udział kobiet wynosi około 30%. Spora grupa przedsiębiorców ma wykształcenie średnie – w zbiorowości stanowi ona 50%, przy czym relatywnie lepiej wykształcone

są kobiety prowadzące swoje mikroprzedsiębiorstwa. Co piąte przedsiębiorstwo jest prowadzone przez osoby z wykształceniem zawodowym, natomiast w grupie badanych jednostek nie ma przedsiębiorców z wykształceniem wyższym.

5. Wyniki badań

W 2010 r. Polska była krajem o największej liczbie nowo powstałych przedsiębiorstw. W całej dekadzie 2003–2012 liczba przedsiębiorstw nowo powstałych była wyższa niż zlikwidowanych (PARP, 2014), co świadczy o dobrych warunkach do podejmowania decyzji o prowadzeniu firm. Przedsiębiorstwa, które uczestniczyły w badaniach, powstały w tym korzystnym dla polskiej przedsiębiorczości okresie. Badane przedsiębiorstwa prowadzą działalność w Wielkopolsce, w regionie, który od lat utrzymuje się z czołwce krajowej województw pod względem syntetycznego wskaźnika rozwoju przedsiębiorczości. Wskaźnik ten zbudowano na podstawie 26 zmiennych dotyczących liczebności przedsiębiorstw, liczby osób pracujących, wielkości przychodów, kosztów i nakładów inwestycyjnych (PARP, 2014). Poziom wskaźnika przedstawiono na rysunku 2.

Rys. 2. Poziom syntetycznego wskaźnika rozwoju przedsiębiorczości w Polsce według województw. Źródło: opracowano na podstawie PARP (2014). Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2012–2013. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB.

Ze względu na podjęty problem badawczy w badaniach uczestniczyły firmy, które funkcjonują na obszarach wiejskich. Ponad 65% z nich działalność rozpoczęła po wstąpieniu Polski do UE. Są to przedsiębiorstwa, które poradziły sobie z syndromem JWP – jednego wspaniałego pomysłu, który rozstrzyga przydatność planowanego biznesu w pierwszym okresie jego funkcjonowania. Z drugiej strony jednostki te dysponują na tyle długim stażem rynkowym, aby można było potwierdzić ich przydatność i żywotność na rynku, na którym operują. Wszystkie badane podmioty to mikroprzedsiębiorstwa, tzn. zatrudniające mniej niż 10 pracowników bądź w ogóle nie zatrudniające pracowników najemnych.

W tabeli 3 pokazano siłę konkurencyjną przedsiębiorstw, rozumianą jako zdolność do zwiększania przychodów operacyjnych i zysków, wzrostu udziału rynkowego oraz dynamiki inwestycji. Poziom inwestycji pozwala określić tempo rozwoju przedsiębiorstw, a więc także zdolność do zwiększania wartości rynkowej.

Wyszczególnienie	Znaczny wzrost	Mały wzrost	Znaczny spadek	Mały spadek	Bez zmian
Wielkość sprzedaży	4	13	3	7	1
Wynik finansowy	4	11	4	8	1
Wielkość inwestycji	15	3	5	4	1
Udział w rynku	8	10	3	5	2

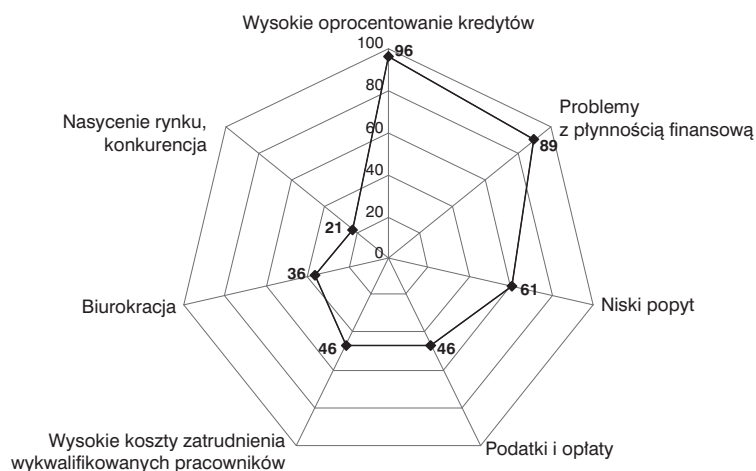
Tab. 3. Siła konkurencyjna przedsiębiorców w gminie Łobzenica. Źródło: opracowanie własne.

Oceniając kierunek zmian siły konkurencyjnej badanych przedsiębiorstw na podstawie danych z tabeli 3, można stwierdzić że około 40% z nich deklaroowało wzrost sprzedaży. Należy zauważyć, że tylko 36 % przedsiębiorstw (15 na 28) osiągnęło wyższy poziom zysku, co w zestawieniu z poprzednim wskaźnikiem świadczy o niższej efektywności kosztowej prowadzonej działalności. Potwierdza się więc teza o niezbyt korzystnych uwarunkowaniach kosztowych prowadzenia biznesu na obszarach wiejskich. Pozytywnie należy ocenić deklaracje przedsiębiorców w zakresie wykorzystania różnych form outsourcingu, który poprawia racjonalność prowadzonej działalności. Wszystkie badane jednostki wykorzystywały co najmniej jeden rodzaj działalności outsourcingowej.

Badani przedsiębiorcy zostali zapytani także o działalność inwestycyjną w swoich jednostkach. Okazało się, że ponad 70% przedsiębiorców deklaroowało wzrost wartości inwestycji, co należy uznać za zjawisko korzystne. Jednak gdy się ocenia poziom tych inwestycji, był on dość przeciętny, wynosił średnio około 21 tys. zł. W sektorze MŚP przeciętna war-

tość inwestycji w 2011 r. wynosiła 45 tys. zł (PARP, 2014). Niższy poziom inwestycji związany był z dość pasywną strategią finansowania rozwoju firm.

Na rysunku 3 przedstawiono czynniki ograniczające rozwój w badanych firmach. Przy określaniu barier w prowadzeniu działalności gospodarczej respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź, stąd w zestawieniu tych wyników liczba odpowiedzi jest większa niż liczba respondentów. Wśród barier rozwoju najczęściej wymieniano wysokie oprocentowanie kredytów, które wskazało aż 96% przedsiębiorców. Wynika to z faktu, że przedsiębiorcy korzystali przede wszystkim z oferty banku lokalnego, banku spółdzielczego, który nie miał konkurencyjnych produktów finansowych dedykowanych sektorowi MŚP. Przedsiębiorcy podkreślali zwłaszcza występujące dysproporcje między wysokim poziomem oprocentowania kredytów, a niskim poziomem oprocentowania lokat bankowych. Przedsiębiorcy zwracali uwagę także na problemy z utrzymaniem płynności finansowej, związane ze ściąganiem należności, przy czym nie stosowali w tym zakresie nowoczesnych narzędzi, takich jak faktoring. Świadczy to o występowaniu na dużą skalę syndromu braku odpowiednich kompetencji w pierwszych latach działania firm. Kolejną barierą rozwoju był niski popyt na rynku lokalnym. Część przedsiębiorstw (około 60%) spotkała się już z problemem nasycenia rynku lokalnego. Muszą one rozwijać geograficzny zakres swojej działalności i aktywizować w sposób bardziej komplementarny sprzedaż, aby utrzymać tendencje rozwojowe. Jest to ważne zagadnienie w obliczu planowanych inwestycji.

Rys. 3. Bariery przedsiębiorczości w ujęciu procentowym wskazań przedsiębiorców. Źródło: opracowanie własne.

Należy zauważyć, że badane jednostki rejestrowały działalność gospodarczą w tradycyjny sposób, wypełniając właściwe wnioski w kilku instytucjach. Obecnie jednak w tym obszarze instytucjonalnym odnotowano spory postęp. Praktycznie rejestracja działalności gospodarczej odbywa się bezosobowo, jest to proces zdigitalizowany i dokonuje się przez wypełnienie wniosku na platformie internetowej (platforma internetowa firma.gov.pl działa od 1 lipca 2011 r. na podstawie przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, umożliwia rejestrację działalności w sposób zdalny). Równie wysoki poziom dotyczył problemów z utrzymaniem płynności finansowej.

Pozostałe bariery wymienione przez badane podmioty miały mniejsze znaczenie (wskazywała na nie mniej niż połowa respondentów). Dotyczyły m.in. wysokości podatków, którą oceniano także poprzez pryzmat stawki na ubezpieczenie społeczne pracowników. Respondenci postulowali, aby na obszarach wiejskich stosować tylko tzw. mały ZUS, tj. stawkę preferencyjną przysługującą przedsiębiorcom w pierwszym roku prowadzenia działalności. Jako pewne zaskoczenie można odnotować wskazanie około 1/3 respondentów, że barierą w rozwoju ich biznesu jest dostęp do wykwalifikowanych pracowników najemnych. Tęgo rodzaju problemy jednak są typowe dla części jednostek działających lokalnie, które nie mogą bądź nie potrafią zbudować oferty rynkowej dla szerszego kręgu odbiorców. Wartość rynkowa UPS (unikalnej propozycji sprzedaży) ma ograniczony zasięg, w związku z tym takie przedsiębiorstwa nie są w stanie konkurować w zakresie strategii dyferencjacji.

Reasumując wyniki badań, należy wziąć pod uwagę, że rozwój przedsiębiorczości nie wystąpi w każdej gminie wiejskiej, gdyż nie ma do tego ani odpowiednich warunków, ani też potrzeby. W większości wypadków rozwój przedsiębiorczości, wchodzący w skład rozwoju wielofunkcyjnego obszarów wiejskich, powinien przebiegać poprzez znaczne wzmocnienie roli gospodarczej małych miejscowości, które powinny stać się centrami oddziałującymi na otaczające je tereny wiejskie.

6. Wnioski

Na podstawie studiów literaturowych można stwierdzić, że obszary wiejskie charakteryzują się dużą specyfiką, która wpływa na poziom przedsiębiorczości, na inicjowanie zakładania nowych firm oraz możliwości ich rozwoju.

Wielofunkcyjnemu rozwojowi przedsiębiorczości na obszarach wiejskich towarzyszy zjawisko dezagraryzacji, obserwowane już od początku XX wieku, kiedy to społeczeństwa zaczęły tracić charakter rolniczy.

Wszystkie badane przedsiębiorstwa zaliczane są do grupy mikroprzedsiębiorstw i prowadzą działalność na obszarach wiejskich, a większość z nich rozpoczęła działalność po wstąpieniu Polski do UE.

Część badanych jednostek świadczy m.in. usługi outsourcingowe dla producentów rolnych, wykorzystując w ten sposób nadarzające się okazje rynkowe. Działają w obszarze specjalistycznych usług wsparcia produkcji roślinnej i zwierzęcej.

Wśród determinant rozwoju najczęściej wymieniano wysokie oprocentowanie kredytów, które wskazało aż 96 % przedsiębiorców. Wynika to z faktu, że przedsiębiorcy korzystali przede wszystkim z oferty banku lokalnego, który nie miał konkurencyjnych produktów finansowych dedykowanych sektorowi MŚP, a zwłaszcza mikroprzedsiębiorcom.

Siła konkurencyjna badanych przedsiębiorstw wynika przede wszystkim z dostosowania oferty do potrzeb lokalnych odbiorców. Są to jednostki działające w obrębie dobrze zdefiniowanych nisz rynkowych, często wykorzystują potencjał surowcowy badanych obszarów wiejskich.

Bibliografia

- Czudec, A. (2009). Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju wielofunkcyjnego rolnictwa. *Prace Naukowe Wydziału Ekonomii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Monografie i Opracowania*, (6/191).
- Fedyszak-Radziejowska, B. (2011). Rola drobnych gospodarstw rolnych w budowie kapitału społecznego na wsi. *Wies i Rolnictwo*, 3 (152), 139–156.
- Frenkel, I. (2012). Ludność wiejska. W: I. Nurzyńska i J. Wilkin (red.), *Polska wieś 2012*. Warszawa: Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa FDPA.
- Glinka, B. i Gudkova, S. (2008). Sukces w działaniu przedsiębiorców: percepcja, wymiary, implikacje. *Problemy Zarządzania*, 2 (20), 101–114.
- Halamska, M. (2011). Transformacja wsi 1989–2009: zmienny rytm modernizacji. *Studia Regionalne i Lokalne*, 2 (44), 5–25.
- Heffner, K. (2009). Rola małych miast w rozwoju obszarów wiejskich – porównania europejskie. W: J. Poczobut (red.), *Specyfika odnowy małych i średnich miast w Polsce* (s. 59–74). Kraków: Stowarzyszenie Forum Rewitalizacji.
- Jarka, S. (2013). Wykorzystanie outsourcingu w przedsiębiorstwach wielkoobszarowych w Wielkopolsce. *Roczniki Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich*, 100 (2), 88–96.
- Kłodziński, M. (2014). Przedsiębiorczość pozarolnicza na wsi w procesie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. *Wies i Rolnictwo*, 1 (162), 97–112.
- Łuczka-Bakuła, W. i Idczak, J. (2005). Pomoc publiczna w zakresie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. W: M. Kłodziński (red.), *Rolnictwo a rozwój obszarów wiejskich* (319–327). Szczecin: IERWiR PAN.
- Masiur, M. (2014). *Komentarz do wyników rankingu Doing Business 2015 dla Polski. Analiza FOR*. Warszawa: FOR.
- Nurzyńska, I. (2011). Rola instytucji w procesie promowania i rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich. *Wies i Rolnictwo*, 3 (152), 106–126.
- Oleksyn, T. (2012). Przedsiębiorczość jako kategoria złożona. Jak ją rozwijać? *Problemy Zarządzania*, 10 (1, t. 2), 8–25, <http://dx.doi.org/10.7172.1644-9584.36.1>.
- PARP. (2014). *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2012–2013*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB.
- The World Bank. (2014). *Doing Business 2015, Going Beyond Efficiency*. Waszyngton: Bank Światowy.

- Wilkin, J. (2005). O potrzebach i zasadach tworzenia wizji rozwoju polskiej wsi. *Polska wieś 2025. Wizja rozwoju*. Warszawa: IRWiR PAN.
- Wiśniewska, J. (2014). Konkurencyjność przedsiębiorstw z obszarów wiejskich w województwie wielkopolskim. *Gospodarka Narodowa*, 3 (271), 81–110.
- Wojewodziec, T. (2014). Dezagraryzacja produkcyjno-ekonomiczna gospodarstw rolnych w Polsce – próba pomiaru zjawiska. *Journal of Agribusiness and Rural Development*, 4 (34), 213–223.
- Woods, M. (2013). Rural development, globalization and European regional policy: perspectives from DERREG Project. *Geographia Polonica*, 86 (2), 1–11.
- Wyrzykowska, B. (2012). Przedsiębiorczość intelektualna jako kompetencja współczesnego menedżera. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Ekonomika i Organizacja Gospodarki*, (100), 25–36.
- Zaremba, W. (2008). Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich zagrożonych marginalizacją. *Problemy Zarządzania*, (2), 154–169.